

EEN CANTATE OVER DE ZOEKENDE MENS.

Toelichting door Frans Van Looveren bij de Bachcantate uitgevoerd in de Sint-Norbertuskerk op 25 oktober 2015: Herr Jesu Christ, wahr' Mensch und Gott (bww 127)

Bach schreef dit werk bij het evangelie van de genezing van de blinde bedelaar Bartimeus, dat destijds in de versie van Lucas 18, 31-43 werd gelezen op de zondag quinquagesima. Dat is de zondag die Aswoensdag voorafgaat. Zij werd voor de eerste keer uitgevoerd op 11 februari 1725. In de postconcliaire liturgie wordt niet de versie van Lucas, maar wel de kortere van Marcus gelezen op de 30e zondag van het Marcusjaar, vandaag dus (Marcus 10,46-52).

Bartimeus staat in deze cantate symbool voor de mens die leeft in duisternis, die de weg in het leven kwijt is, die zoekt naar richting in het leven. Kenners zijn overigens vol lof over deze cantate. De biograaf van Bach, Spitta, noemt ze *vielleicht die bedeutendste*, en Arnold Schering en Ton Koopman spreken van *die schönste* cantate.

BWV 127 is een typische koraalcantate, waarbij Bach de cantate opent en sluit met de eerste en laatste strofe van het koraal, en waarbij de tussenstrofen parafraserend herdicht zijn tot recitatieven en aria's. Enkele zinnestjes uit deze tussendelen, (vetjes gedrukt in de tekst van dit boekje), komen nog letterlijk uit de oorspronkelijke liedtekst. De cantate bww 127 is één van Bachs laatste koraalcantaten.

De cantate is gebouwd op het bestaande koraal met dezelfde naam, op een tekst van Paul Eber, theoloog, dichter en liedcomponist uit de eerste helft van de zestiende eeuw. De melodie is zeer verwant met psalm 127 uit het calvinistische Geneefse psalter. Eber was een vroege volgeling van Luther en een leerling van Melancton. Het koraal waarop de

cantate gebouwd is, kan beschouwd worden als een stervenslied, en het heeft in die tijd ook op die manier gefungeerd, alhoewel de referenties naar het lijden en het sterven van Christus het ook bruikbaar maken voor de passietijd.

Bij Bach klinkt ook nog wel iets door van het stervenslied. Getuige hiervan het gebruik van twee blokfluiten in deze cantate. Het is opvallend dat Bach deze instrumenten ook gebruikt in andere rouwcantaten, zoals bww 116 (*Actus Tragicus*) en bww 161 (*Komm, du süsse Todesstunde*). De blokfluiten zorgen tegelijkertijd voor een meditatieve sfeer en voor de pastorale idyllische eeuwige rust in de groene weiden van de goede Herder.

Het openingskoor is een bijzonder ingewikkelde constructie. Bach heeft er in de partij van de instrumenten enkele fragmenten van andere koralen geweven, waaronder de zinsnede *'erbarme dich unser'* uit het koraal *'Lam Gottes unschuldig'*, wat verwijst naar de noodkreet van de blinde Bartimeus. Deze werkwijze is een technisch huzarenstukje dat ook inhoudelijk een diepere betekenis heeft, omdat de thematiek van de cantate erdoor wordt onderlijnd.

In de vredige sopraanaria symboliseren de regelmatige korte nootjes van de blokfluiten en de pizzicato's van de strijkers de klok - *de Sterbensglocken* uit de ariatekst - die verder tikt, de tijd die onherroepelijk verstrijkt: *tempus fugit*. Hetzelfde procédé vinden we o.a. terug in Bachs cantate *'Liebster Gott, wann werde ich sterben?'* (bww 8). In het laatste recitatief voor de bas, wordt het laatste oordeel opgeroepen (geaccentueerd door de trompet). Plots wordt de bas de 'vox Christi', die de trouwe gelovigen niet veroordeelt maar wel troostend in genade aanneemt. De blinde Bartimeus die we allen zijn, zal tot een volheid komen die alles overtreft.